

SPECIFICUL ACTIVITĂȚII PSIHOLOGULUI ȘCOLAR ÎN DIVERSE ȚĂRI (studiu comparativ)

CZU: 371.125:159.9.07

Olga GUȚU

*Școala doctorală Științe Sociale și ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova*

THE SPECIFICITY OF THE SCHOOL PSYCHOLOGIST ACTIVITY IN DIFFERENT COUNTRIES (comparative study)

In this article we present a comparative study on intercultural level by the specifics for psychological assistance in the general education system and the tasks of the school psychologist in different countries. The study is based on to the analysis of international and national policies on ensuring psychological activity in general education [1, 2], highlighting specific experiences on all psychological services offered based on psychological principles, knowledge, models and psychological methods applied in an ethical and scientifically, to promote the development, well-being and efficiency of individuals, groups, organizations and society, including all steps taken to ensure the optimal functioning of the individual, family or social group in terms of psychological, social and behavioral factors.

Keywords: *psychological assistance, school psychologist, the code of ethics.*

Introducere

Cercetătorii definesc asistența psihologică în instituțiile școlare ca un sistem de acțiuni orientate spre crearea și menținerea unui mediu psihosocial favorabil copiilor și adolescenților în vederea asigurării procesului educațional pentru învățare eficientă și creștere personală [1]. Este de menționat că nu putem vorbi despre o asistență psihologică eficientă, dacă aceasta nu se sprijină pe o bază normativă funcțională, cu referiri la niște standarde obligatorii de asigurare a calității activității psihologului școlar. *Standardele de calitate* conțin un set de mecanisme de asigurare a calității care au menirea de a oferi beneficiarilor încrederea în faptul că serviciile psihologice prestate sunt de calitate și vor contribui la formarea și menținerea stării de bine pe tot parcursul aflării beneficiarilor în cadrul sistemului educațional.

Serviciile de asistență psihologică în instituțiile educaționale se încadrează în domeniul de cunoaștere al psihologiei școlare, o ramură aplicativă a psihologiei generale. În general, psihologia școlară se centrează pe studiul psihologic al procesului instructiv-

educativ în vederea eficientizării activității profesionale a cadrului didactic și a favorizării procesului de autorealizare a elevului. În ultimii ani, atenția specialiștilor se îndreaptă și spre alte probleme, la fel de importante, precum: aspectele psihologice ale relațiilor elevului în familie și în școală; particularitățile individuale ale elevilor și stabilirea celor mai eficiente metode aflate la îndemâna profesorilor și a specialiștilor pentru o cunoaștere mai complexă a copiilor; evaluarea psihologică a rezultatelor obținute prin diverse metode pedagogice și calitățile psihologice ale unui cadru didactic model; educarea și reeducarea elevilor cu diferite deficiențe (în special, senzoriale și mentale) etc. Acestea, dar și alte sarcini ale domeniului psihologiei școlare constituie nucleul de bază al serviciilor de asistență psihologică oferite de psihologi în instituțiile educaționale [3].

Activitatea psihologului în școală

Astăzi, spre deosebire de situația de acum două decenii, psihologul este o prezență obișnuită, firească, de nelipsit în instituțiile de orice profil. Totuși, pentru mulți părinți esența psihologiei și a fenomenelor psihologice rămâne încă a fi o enigmă. Deseori problemele din copilărie sau mai recente sunt proiectate inconștient asupra copiilor, fără ca părinții să conștientizeze pe deplin sursa acestora. În acest sens, formarea culturii psihologice reprezintă o valoare incontestabilă pentru ființa umană, școala constituind mediul în care ea poate fi formată cu succes, în scopul unei mai bune cunoașteri a personalității copilului, a legităților de dezvoltare și de adaptare socială a acestuia [3].

Un rol deosebit în extinderea și perfecționarea acestui proces complex îi revine psihologului școlar – specialistul care poate analiza „în cunoștință de cauză” sufletul uman, poate depista probleme, oferindu-le o explicație profesională și soluții de rezolvare. Astfel, intervenția sa are menirea de a ajuta elevul să surmonteze dificultățile pe care le întâmpină, de a studia eficiența tehnologiilor instructive, de a contribui la crearea unei ambianțe favorabile învățării. Rolul psihologului școlar crește de la an la an. Tot mai mulți manageri școlari, cadre didactice, părinți înțeleg în ce constă acest rol și care este locul psihologului școlar în asigurarea succesului școlar al elevilor și a climatului psihologic favorabil în instituția școlară.

În activitatea unui psiholog școlar se pot distinge următoarele direcții: diagnostic, consiliere, activități de dezvoltare, educație psihologică, muncă metodică [cf 1].

Diagnosticul psihologic constă în efectuarea examinărilor frontale (de grup) și individuale ale elevilor, folosind tehnici speciale. Activitatea de diagnostic se realizează la cererea preliminară a profesorilor sau a părinților, precum și la inițiativa unui psiholog cu scop de cercetare sau de prevenire. Acțiuni specifice activității de psihodiagnostic: identificarea motivelor eșecului academic, analiza problemelor de dezvoltare personală, evaluarea dezvoltării proceselor și abilităților cognitive, analiza stării fizice și mentale actuale a elevilor, îndrumarea carierei, analiza relațiilor interpersonale ale elevilor, analiza relațiilor familiale și părinte-copil.

Consilierea psihologică este munca depusă la cererea specifică a părinților, profesorilor, elevilor.

Activitățile de dezvoltare se desfășoară sub forma unor sesiuni individuale sau de grup, în timpul cărora psihologul încearcă să remedieze aspecte nedorite ale dezvoltării mentale a copilului. În acest sens, acțiunile pot fi orientate atât spre dezvoltarea proceselor cognitive (memorie, atenție, gândire), cât și spre rezolvarea problemelor din sfera emoțional-volitivă, în domeniul comunicării și a stimei de sine a elevilor.

Educația psihologică presupune familiarizarea profesorilor și părinților cu legile și condițiile de bază pentru dezvoltarea mentală favorabilă a copilului. Se desfășoară în cadrul consilierii, discuțiilor la consiliile pedagogice și la ședințele de părinți.

Munca metodică realizată de psihologi se centreează pe acțiuni de dezvoltare profesională, autoeducare, pe lucrul cu documentația analitică și de raportare.

Experiențele internaționale privind asistența psihologică în învățământul general

Analiza serviciilor de asistență psihologică oferite de psihologii școlari din diverse țări evidențiază o anumită diferențiere, în funcție de țară, privind abordarea unor aspecte cu statut prioritar, prin anumite interese specifice și prin relația cu politicul și socialul. Știința a fost coordonată în traseul ei de dezvoltare de aspectele de interes geopolitic, interes personal și de problemele societății. Politicul și socialul au oferit mai mult impulsuri în direcția dezvoltării unei sau alte direcții. Psihologia ca știință este de asemenea influențată de condițiile societății și de situația politică pe traseul continental.

În țările din *Europa de Est* și în cele *post-sovietice* (România, Bulgaria, Belarus, Federația Rusă, Ucraina și Republica Moldova) asistența psihologică începe în școala primară, psihologul școlar fiind implicat mai mult în oferirea sprijinului psihologic și în consilierea problemelor grave, decât în prevenirea acestora. În România și Bulgaria se oferă servicii de evaluare și diagnoză pentru copii și tineri, inclusiv pentru membrii familiilor acestora, dar și cadrelor didactice (preuniversitare și universitare). La fel, specialiștii din domeniu asigură formarea și supervizarea la etapa inițială, consilierea școlară; consilierea vocațională; intervenția psihologică; servicii de consultanță și cercetare.

În *Europa Centrală* (Germania, Slovacia, Cehia, Ungaria, Elveția) și în *Țările Baltice* (Letonia, Lituania, Estonia) psihologia școlară se bazează pe psihologia dezvoltării, psihologia clinică, psihologia organizațională, științele sociale, neuroștiințele, teoria învățării și psihologia sănătății. Aceasta include, totodată, prevenirea, intervenția și evaluarea atât în zona individuală, cât și în grup. În același timp, la necesitate, beneficiarii sunt direcționați către cele mai eficiente servicii în afara școlii (psihoterapie, sprijin pentru învățare etc.) și/sau în interiorul școlii, în colaborare cu echipa educativă și didactică (îndrumare sau alte forme de asistență) a elevilor în scopul privirii de ajutor adecvat.

În *Europa Occidentală* (Marea Britanie, Belgia, Spania, Italia, Olanda) și în *America de Nord* (Canada și SUA) se oferă servicii de intervenție directă și indirectă; cea directă include lucrul cu părinții, pedagogii, alți specialiști în domeniul pedagogiei, iar

intervenția indirectă înglobează în sine: testarea, participarea în grupuri instructive, *counselling*, consultarea și cooperarea. Activitatea psihologului este foarte variată și include: serviciile acordate școlii în calitate de beneficiar și ajutorul acordat profesorilor pentru crearea programelor de includere a părinților în procesul de educație și instruire a copiilor. Psihologii școlari contribuie la crearea unui sistem de ajutorare a copiilor și studiază necesitățile elevilor ce se află în conflict cu legea și sunt luați la evidență de către organele de administrare locală.

În timpul procesului de analiză s-au evidențiat o serie de aspecte comune în asigurarea asistenței psihologice în țările menționate mai sus. Aici ne referim la emiterea actelor legislative și normative care coordonează activitatea serviciului psihologic; publicarea unor ghiduri sau coduri de etică ce vin în suportul realizării activității unui psiholog; crearea de comisii, asociații, instituții, a serviciilor psihologice, cu statut de coordonare, monitorizare a activității psihologice; are loc stabilirea serviciilor psihologice: diagnosticul psihologic, consilierea psihologică activitatea de dezvoltare, munca metodică.

Tot mai mult psihologia școlară utilizează cunoștințe științifice, inclusiv din domenii conexe, pentru a ajuta școlile și părinții în educația, consilierea și sprijinirea elevilor, dezvoltarea personalității fiecărui copil și tânăr, în vederea obținerii diplomelor de absolvire cu rezultate adecvate și participării active a acestora la viața socială, conform vârstei. Caracteristicile specifice asistenței psihologice cuprind aproximativ aceleași activități: evaluarea și diagnoza copiilor; consiliere școlară; consiliere vocațională, consultanță; formare în domeniu.

Pe lângă acestea, psihologii se confruntă cu o serie de probleme comune. Este necesară reformarea sistemului de învățământ universitar și crearea unui program de supervizare și formare profesională continuă a psihologilor școlari în corespundere cu noile provocări sociale. De asemenea, observăm utilitatea dezvoltării domeniului prin stimularea colaborării locale și internaționale (proiecte comune, profesori invitați, inițiative editoriale etc.). Racordarea la prevederile UE privind calitatea serviciilor oferite de psihologul școlar și mobilitatea academică pentru schimb de experiență în domeniu ar fi o altă direcție bună de urmat. Sunt necesare campanii sociale de informare a populației privind serviciile psihologului școlar și organizarea de evenimente prin care să se asigure informarea corectă privind serviciile oferite de specialiștii din domeniu. Cooperarea internațională rămâne o prioritate (de ex., *SECOND STEP – Program de prevenire a violenței în școală*, desfășurat în colaborare cu psihologi școlari din SUA, Danemarca, Suedia, Norvegia, Finlanda, Lituania, Germania și Japonia).

Concluzii

În final, evidențiem acele aspecte care nu sunt încă definitiv dezvoltate sau chiar inexistente și care necesită intervenție. În cele mai multe state post-sovietice profesia de psiholog nu este apărută prin lege. Este prezentă o gestiune slabă a cadrelor (psihologilor școlari practicieni) prin absența Asociațiilor cu statut legal de acțiune. În cele mai multe state sunt insuficienți psihologii școlari, se simte lipsa de cadre nece-

sare pentru fiecare școală din țară, iar lipsa de specialiști calificați (psihologi școlari, psihopedagogi sau cadre didactice aflate la vârsta pensionării, care nu întotdeauna au pregătirea necesară pentru a face față problemelor psihologice ale copiilor) este o altă problemă care persistă în statele Europei de Est sau în cele post-sovietice.

Alte probleme cu care se confruntă specialiștii din acest domeniu sunt: suprasolicitația și arderea profesională a cadrelor didactice din școli, diminuarea drastică a prestigiului profesiei de cadru didactic, presiuni birocratice legate de elaborarea documentelor școlare, programul extrem de încărcat, nevoia unei formări profesionale continue, modificările produse în activitățile didactice și sociale legate de procesul de incluziune socială – toate intervin ca surse de epuizare a psihologului școlar, făcând dificilă realizarea cu succes a responsabilităților specifice funcției sale și acordarea timpului necesar pentru a ajuta fiecare elev să înregistreze rezultate bune și să aibă succes în școală.

Absența de reguli și norme de acces și exercitare, concretizată prin obligația legală de deținere a unui document care să ateste *titlul profesional de psiholog* devine o problemă stringentă în statele care nu au definitivată legislația în ceea ce privește activitatea psihologică. Se atestă și o slabă informare a populației privind serviciile oferite de psihologul școlar, de unde rezultă și neîncrederea în acțiunile și serviciile unui psiholog școlar practicant. Iar datorită naturii muncii, numărul de activități efectuate poate să nu corespundă cu numărul de ore lucrate.

Referințe:

1. BOLBOCEANU, A. (coord.) *Asistența psihologică în educație: practici naționale și internaționale*. Chișinău: IȘE (Tipogr. „Print-Caro”), 2014. ISBN 978-9975-48-062-8
2. PALADI, O., BUCUN, N. (coord.) *Politici naționale și internaționale de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general*. IȘE (Tip. „Print-Caro”), 2020. ISBN 978-9975-48-186-1
3. PLATON, C. *Serviciul psihologic școlar*. Chișinău: Epigraf, 2001. ISBN 9975-903-28-2

Notă: Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului „Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane”. Cifrul: 20.80009.1606.10.